

Sp. zn. 91/2019/VOP/JKV
Č. j. KVOP-15262/2020
Datum 4. května 2020

Vážený pan A.

Vážený pane A.,

odpovídám na Vaše podání z ledna loňského roku, v němž jste si stěžoval na diskriminaci založenou na věku při poskytování úvěru na financování bydlení. Na základě Vámi poskytnutých dokumentů a informací jsem došel k následujícím závěrům:

- Zavedení horní věkové hranice pro poskytnutí úvěru je přímou diskriminací z důvodu věku v oblasti poskytování finančních služeb.
- Neshledal jsem důvody pro zahájení šetření proti České národní bance (dále jen „ČNB“), která uplatnila dohledová oprávnění proti spořitelně B. (dále jen „spořitelna“), na základě čehož spořitelna od své diskriminační praxe ustoupila.
- Pokud byste se chtěl bránit proti újmě, která Vám vznikla na základě diskriminačního postupu spořitelny, mohl byste podat žalobu k soudu a požadovat přiměřené zadostiučinění (omluvu) a náhradu nemajetkové újmy v penězích.

Diskriminace z důvodu věku

Antidiskriminační zákon¹ zakazuje diskriminaci založenou na věku v oblasti poskytování služeb, pokud jsou nabízeny veřejnosti. Službou je výkon poskytovaný zpravidla za úplatu.² Zákon o ochraně spotřebitele³ rozumí službou jakoukoliv podnikatelskou činnost, která je určena k nabídce spotřebiteli.⁴ Diskriminací z důvodu věku není rozdílné zacházení, pokud by bylo objektivně odůvodněno legitimním cílem a prostředky použité k jeho dosažení byly přiměřené a nezbytné.⁵ Aby bylo opatření přiměřené a nezbytné, musí umožňovat dosažení legitimního cíle a neexistuje jiný méně invazivní prostředek, jak sledovaného cíle dosáhnout.⁶ Stavební spořitelna je bankou,⁷ která vykonává činnosti podle zákona

1 Ustanovení § 1 odst. 1 písm. j) ve spojení s § 2 odst. 3 zákona č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

2 Antidiskriminační zákon pojem služba nedefinuje. Jiří Šamánek v komentáři k antidiskriminačnímu zákonu vychází z preambule směrnice Rady ze dne 13. prosince 2004, kterou se zavádí zásada rovného zacházení s muži a ženami v přístupu ke zboží a službám a jejich poskytování, která odkazuje na pojetí zboží a služeb dle Smlouvy o založení Evropského společenství. Ustanovení čl. 57 Smlouvy o fungování Evropské unie definuje služby jako „výkony poskytované zpravidla za úplatu“. Viz KVASNICOVÁ, J. ŠAMÁNEK, J. a kol. *Antidiskriminační zákon. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, s. 73.

3 Zákon č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, ve znění pozdějších předpisů.

4 Ustanovení § 2 odst. 1 písm. g) zákona o ochraně spotřebitele.

5 Ustanovení § 7 odst. 1 antidiskriminačního zákona.

6 Viz KVASNICOVÁ, J. ŠAMÁNEK, J. a kol. *Antidiskriminační zákon. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, s. 245 – 246.

7 Ustanovení § 2 odst. 1 zákona č. 96/1993 Sb., o stavebním spoření a státní podpoře stavebního spoření, ve znění pozdějších předpisů.

o stavebním spoření,⁸ mezi které patří i poskytování úvěrů účastníkům stavebního spoření.⁹ Při výkonu své činnosti je povinna postupovat obezřetně.¹⁰ Poskytovatelé spotřebitelských úvěrů mají dále povinnost posoudit úvěruschopnost spotřebitele,¹¹ zejména schopnost splácet pravidelné splátky.¹² Veřejný ochránce práv v již řešených případech došel k závěru, že paušální omezení poskytování krátkodobých úvěrů horní věkovou hranicí je diskriminací založenou na věku.¹³ Na opakující se případy veřejný ochránce práv navázal výzkumem zaměřeným na dostupnost finančních služeb pro seniory,¹⁴ v němž shrnul, že při posuzování legitimního rozlišování z důvodu věku je vždy nutné vyvažovat povinnost rovného zacházení na jedné straně a zákonem vymezené povinnosti finančních institucí na straně druhé.

Spořitelna Vám v listopadu 2018 učinila nabídku úvěru k financování bydlení, které jste chtěl s manželkou využít na financování instalace topení a tepelného čerpadla. K žádosti o úvěr v částce 58 tis. Kč jste doplnili všechny požadované doklady, avšak v prosinci téhož roku Vám spořitelna sdělila, že Vám úvěr nebude poskytnut z důvodu věku, neboť Vám již bylo 70 let. S manželkou jste přitom doložili příjmy v celkové výši přesahující 70 tis. Kč měsíčně. V polovině ledna 2019 Vás v návaznosti na Vaše stížnosti spořitelna informovala, že po zhodnocení Vaší situace Vám úvěr poskytne. Této nabídky jste již nevyužil, protože jste rekonstrukci již zaplatil z jiných zdrojů.

Spořitelna v rámci své podnikatelské činnosti nabízí veřejnosti specificky definované finanční služby, mezi které patří i poskytování úvěrů účastníkům stavebního spoření. Finanční služby naplňují definici výkonů poskytovaných za úplatu, kterou představují různé poplatky a v případě úvěru úrok. Proto spadají do oblasti služeb, při jejichž nabízení a poskytování nesmí docházet k diskriminaci. Kromě podmínek zákona o stavebním spoření se stavební spořitelna musí zdržet diskriminace mimo jiné, i z důvodu věku. Ne každé rozlišování z důvodu věku při poskytování služeb však představuje diskriminaci. Legitimním cílem, kterým banky mohou ospravedlnit rozlišování mezi klienty, je povinnost obezřetnosti. Prostředky k dosažení cíle, kterým je povinnost obezřetnosti, však musí být přiměřené a nezbytné. Protože vyšší věk klientů a klientek může mít vliv na jejich schopnost splácet, je zohlednění věku přiměřené vzhledem ke sledovanému cíli obezřetnosti. Použití horní věkové hranice jako v posuzovaném případě je však přiměřené

8 Ustanovení § 2 a § 9 zákona o stavebním spoření.

9 Ustanovení § 1 písm. b) zákona o stavebním spoření.

10 Podle § 12 odst. 1 zákona č. 21/1992 Sb., o bankách, ve znění pozdějších předpisů.

11 Podle § 86 zákona č. 257/2016 Sb., o spotřebitelském úvěru, ve znění pozdějších předpisů.

12 Ustanovení § 86 odst. 2 zákona o spotřebitelském úvěru.

13 Zpráva veřejného ochránce práv ze dne 4. března 2011, sp. zn. 149/2010/DIS, dostupná z: <https://eso.ochrance.cz/Nalezene/Edit/1306>, zpráva veřejného ochránce práv ze dne 22. května 2012, sp. zn. 193/2011/VOP, dostupná z: <https://eso.ochrance.cz/Nalezene/Edit/1308>, zpráva veřejného ochránce práv ze dne 12. srpna 2013, sp. zn. 116/2012/DIS, dostupná z: <https://eso.ochrance.cz/Nalezene/Edit/1332>, zpráva veřejného ochránce práv ze dne 26. listopadu 2012, dostupná z: <https://eso.ochrance.cz/Nalezene/Edit/1330>.

14 Výzkum dostupnosti finančních služeb pro seniory (2013), dostupný z: https://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/DISKRIMINACE/Vyzkum/Vyzkum_financni-sluzby-pro-seniory_grafika.pdf.

a nezbytné pouze ve vztahu k některým typům finančních služeb, typicky těch dlouhodobých, jako je např. hypoteční úvěr. V případě krátkodobých úvěrů existují jiné způsoby, jak naplnit povinnost obezřetnosti, aniž by to vyřadilo starší osoby z možnosti využít k financování rekonstrukce úvěr ze stavebního spoření. Tím je především zkoumání úvěruschopnosti v konkrétním případě. Je přitom přijatelné, aby byl věk zohledněn a úvěruschopnost u starších lidí byla zkoumána přísněji, ale vyloučení skupiny zájemců a zájemkyní o službu z důvodu překročení věkové hranice není pouze s poukazem na požadavek obezřetnosti přiměřené ani nezbytné.

Tím, že spořitelna mechanicky aplikovala horní věkovou hranici pro možnost poskytnutí úvěru, se dopustila diskriminace z důvodu věku. Na tomto závěru nic nemění ani skutečnost, že spořitelna později svou praxi přehodnotila a úvěr Vám nabídla.

Postup České národní banky

V souladu s ustanovením § 6 zákona o ochraně spotřebitele¹⁵ nesmí poskytovatel služby spotřebitele diskriminovat. Dohled nad bankami vykonává Česká národní banka,¹⁶ která dohlíží i na dodržování zákazu diskriminace spotřebitelů při poskytování finančních služeb.¹⁷ Diskriminace při poskytování finančních služeb je správním deliktem.¹⁸ Na zahájení správního řízení však není právní nárok.¹⁹ Jako veřejný ochránce práv působím k ochraně osob před jednáním úřadů,²⁰ moje působnost se vztahuje i na Českou národní banku.²¹

V únoru 2019 jste doplnil stížnost na ČNB, která Vás informovala o výsledku svého šetření. V komunikaci s ČNB jste pokračoval do srpna 2019. ČNB sdělila, že Vám byl úvěr odmítnut z důvodu mechanické aplikace vnitřního předpisu, v němž je nastavena věková hranice 70 let. Upozornila Vás však, že ne každé znevýhodnění z důvodu věku je diskriminace, neboť může existovat ospravedlnění. ČNB na základě Vašeho podnětu se spořitelnou řešila systémové nedostatky, avšak správní řízení proti spořitelně nezačala. I přesto ČNB v rámci výkonu dohledu dosáhla toho, že spořitelna přijala nápravné opatření a upravila své vnitřní předpisy tak, aby se již nemohla opakovat situace, na kterou jste upozornil, tj. aby spořitelna nevyklučovala starší klienty z možnosti poskytnout úvěr na bydlení.

ČNB se ve formulacích, které Vám adresovala, nevyjádřila příliš jasně v tom smyslu, zda Vás považuje za oběť diskriminace z důvodu věku. Naopak ve svých vysvětleních zdůrazňovala, že ne každé rozlišování založené na věku by mohlo být diskriminační. Z kontextu odpovědí ČNB však vyplývá, že nastavení věkové hranice pro možnost poskytnout úvěr považuje

15 Zákon č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, ve znění pozdějších předpisů.

16 Ustanovení § 44 zákona č. 6/1993 Sb., o České národní bance, ve znění pozdějších předpisů.

17 Ustanovení § 23 odst. 8 zákona o ochraně spotřebitele.

18 Podle ustanovení § 24 odst. 7 písm. c) zákona o ochraně spotřebitele.

19 Usnesení Ústavního soudu ze dne 26. 6. 2001, sp. zn. II. ÚS 345/01.

20 Ustanovení § 1 odst. 1 zákona č. 349/1999 Sb., o veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů.

21 Ustanovení § 1 odst. 2 zákona o veřejném ochránci práv.

za problematickou praxi. ČNB následně využila svých dohledových oprávnění k tomu, aby spořitelna odstranila systémové problémy ve své praxi a k podobné situaci již v budoucnu nedocházelo, čímž došlo k napravení diskriminační praxe.

Vzhledem k tomu, že ČNB nezůstala po podání Vašeho podnětu nečinná, ale problémem, na který jste upozornil, se zabývala a využila ve vztahu ke spořitelně svých dohledových oprávnění, neshledal jsem důvod pro zahájení šetření proti ČNB. Ve skutečnosti, že proti spořitelně nezačala správní řízení z moci úřední, v rámci něhož by mohla ČNB uložit sankci ve formě pokuty, nespátřuji pochybení, neboť využití dohledových oprávnění dostatečně efektivně vedlo k napravení situace do budoucna. Odpovědi ČNB, které Vám adresovala, však nepovažuji za zcela přiléhavé.

Možnosti obrany proti diskriminačnímu jednání

Jako veřejný ochránce práv vykonávám působnost ve věcech práva na rovné zacházení a ochrany před diskriminací.²² V rámci této působnosti poskytuji, mimo jiné, metodickou pomoc obětem diskriminace při podávání návrhů na zahájení řízení z důvodu diskriminace.²³ Dojde-li k diskriminaci, má oběť diskriminace právo domáhat se u soudu, aby bylo upuštěno od diskriminace, aby byly odstraněny následky diskriminačního zásahu a aby jí bylo dáno přiměřené zadostiučinění,²⁴ případně i náhradu nemajetkové újmy v penězích.²⁵ V případě diskriminace založené na věku v oblasti poskytování služeb se neuplatní zvláštní pravidlo pro dokazování, tzv. sdílené důkazní břemeno,²⁶ jako například ve sporech z oblasti práce a zaměstnání.

Z Vašeho podání a doplnění jsem vyrozuměl, že se jednáním spořitelny cítíte hluboce dotčen a chtěl byste využít právních prostředků ochrany před diskriminací. Pověřená zaměstnankyně Vás v rámci komunikace informovala o možnosti podat antidiskriminační žalobu. Upozornila Vás i na skutečnost, že se v tomto případě neuplatní zvláštní pravidlo pro dokazování.

Jak jsem uvedl výše, nastavení věkové hranice pro možnost poskytnutí úvěru považuji za diskriminaci z důvodu věku. Jako oběť diskriminace máte právo se tomuto jednání bránit žalobou. Antidiskriminační žalobu je třeba podat u okresního soudu místně příslušného podle sídla žalovaného. Podání žaloby je zpoplatněno soudním poplatkem ve výši 1 000 Kč.²⁷ Protože diskriminační praxe již byla ze strany spořitelny změněna a její následky není možné odstranit a rekonstrukci jste již financoval z jiných zdrojů, připadá ve Vašem případě v úvahu domáhat se přiměřeného zadostiučinění a náhrady nemajetkové újmy v penězích. Přiměřeným zadostiučiněním se rozumí omluva, jejíž znění

22 Ustanovení § 1 odst. 5 zákona č. 349/1999 Sb., o veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů.

23 Ustanovení § 21b zákona o veřejném ochránci práv.

24 Ustanovení § 10 odst. 1 antidiskriminačního zákona.

25 Ustanovení § 10 odst. 2 antidiskriminačního zákona.

26 Podle § 133a zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

27 Položka č. 40 Sazebníku soudních poplatků, který je přílohou zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů.

je třeba naformulovat přímo v žalobě. Kromě omluvy můžete žádat též náhradu nemajetkové újmy v penězích. Náhrada nemajetkové újmy v penězích v tomto případě představuje formu soukromoprávní sankce pachateli diskriminačního jednání.

Vymáhání Vašeho práva na rovné zacházení by nemělo být ztíženo tím, že se v tomto typu sporu neuplatní tzv. sdílené důkazní břemeno. V případě, na který jste upozornil, je totiž z okolností i ze zjištění ČNB zřejmé, že důvodem pro rozlišování bylo uplatnění věkové hranice. K rozlišování tak došlo z důvodu věku a i díky dohledové činnosti ČNB máte k dispozici důkazy, které tuto skutečnost dokládají. Nenacházíte se tak v pozici oběti diskriminace, která by se podle okolností mohla pouze domnívat, že důvodem znevýhodnění mohl být věk, avšak dokázat by to nemohla (což je klasická situace, kvůli které se uplatňuje zvláštní pravidlo pro dokazování v diskriminačních sporech).

Pokud byste požadoval náhradu nemajetkové újmy v penězích za diskriminační jednání, nárok na ni se promlčuje v obecné tříleté promlčecí době. Ve Vašem případě promlčecí doba uplyne v prosinci 2021. Nárok na omluvu za diskriminační jednání se nepromlčuje.

Vzhledem k složitosti diskriminačních sporů Vám doporučuji najít si právního zástupce z řad advokátů a advokátek. Jejich seznam naleznete na stránkách České advokátní komory.²⁸ V elektronickém seznamu²⁹ je možné vyhledávat podle zaměření, která zahrnují i ochranu před diskriminací.

Vážený pane A., budu rád, když mě budete informovat o tom, zda jste se rozhodl podat žalobu na diskriminaci. Zprávu od Vás budu očekávat ve lhůtě **60 dnů** od doručení tohoto dopisu. Pokud byste se pro žalobu rozhodl, podkladem využitelným pro její sepsání může být i tato zpráva a jsem připraven Vám i Vašemu právnímu zástupci poskytnout další pomoc a možnost konzultací. I přesto, že jsem se rozhodl nezahlásit žalobu proti ČNB, odpovědi, které Vám adresovala, nepovažuji za přílehlivé, proto jsem se rozhodl ČNB informovat o svém hodnocení.

S pozdravem

JUDr. Stanislav Křeček v. r.
veřejný ochránce práv
(dopis je opatřen elektronickým podpisem)

Přílohy

Advokáti a notáři
Právní pomoc

28 www.cak.cz

29 <https://vyhledavac.cak.cz/>